

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ביק פב).

פרשת שופטים

ב - ב

והנה יש לחקור בגדר האי דינא, דלדעת ר"י הגלילי, הירא מהעבירות שבידו חוזר מעורכי המלחמה, - מה יהי הדין ברשעים שיש בידם עבירות, ומי"מ מחמת רישעותם הם אינם יראים מהעבירות שבידיהם, - וכמו שמצינו בפרשת שלח (יד, מד), שהמעפילים יצאו למלחמה, והם לא חששו ממה שמשם הזהיר, אותם שהם יפלו בחרב, דאעפ"כ הי' להם אומץ לצאת ולהילחם, והם לא יראו כלל מהעבירות שבידיהם, ומזה שהקב"ה לא יהי עימם במלחמה.

דלכאוי יש לעי', האם גם רשעים כאלו, שבפועל הם אינם יראים מהעבירות שבידיהם, היו חוזרים מעורכי המלחמה, או"ד דהפטור נאמר רק למי שבאמת ירא מהעבירות שבידו, אך מי שבפועל לא יהי ירא מהעבירות שבידו, לא יהי חוזר מהמלחמה, ויל"ע בזה.

ג - ג

והנה מצאתי בס"ד, שבוטרה 'עיון יעקב' (לבעל שו"ת 'שבות יעקב', על ה'עין יעקב', סוטה מד) ביאר, מהיכן למד ר"י הגלילי, שהירא ורך הלבב, זהו המתיירא מהעבירות שבידו, וז"ל 'נראה שלמד כן, מדכתיב כפל לשון, הירא ורך הלבב, (וצ"ב כפילות הלשון, דהרי) היינו הירא היינו רך הלבב, להכי קאמר זה המתירא מעבירות שבידו, - והפירוש הוא, 'הירא' שמי שזה ירא שמים, הוא 'רך לבב' מעבירות שבידו, משא"כ מי שאין בו יראת ה' ויראת חטא, אינו מתיירא מעבירות שבידו כי זה הוא מידת רשעים גמורים', עכ"ל.

ומעתה לביאור העיון יעקב הנ"ל עולה, שכאשר השוטרים מכרזים 'מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו', הרי להדיא הם קוראים לאלו שיראים בפועל מהעבירות שבידיהם.

אך לאותם הרשעים שאינם יראי שמים, ואינם יראים מהעבירות שבידיהם, השוטרים כלל לא הודיעו להם שילכו וישבו

כי יצא למלחמה על איבדך ויראתי סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך המעלה מארץ מצרים: ... וידברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחננו: ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללו: ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה: ויספו השטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אהיו קלבו: (כ, א-ח).

והנה איתא במשנה (סוטה פ"ח - ה) 'מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו, רבי עקיבא אומר, הירא ורך הלבב כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה, ולראות חרב שלופה, - רבי יוסי הגלילי אומר, הירא ורך הלבב, זהו המתיירא מן העבירות שבידו.'

ויש להקשות בזה קושיא נפלאה, וכדלהלן.

א - א

דהנה איתא בירושלמי (שם, הלכה ט), שכל מי שרוצה לחזור מעורכי המלחמה, מחמת הטענה שהוא בנה בית חדש ולא חנכו, או שהוא נטע כרם וכו', הרי הוא צריך להביא ראייה לדבריו (דהיינו עדים - רמב"ן עה"ת שם), - חוץ ממי שטוען שהוא ירא ורך הלבב, ואינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה, שהוא אינו צריך להביא ראייה לדבריו, משום שעדין עימו (דהיינו שהכל רואים שהוא ירא ורך לבב).

ומעתה צ"ע טובא בזה, לדעת רבי יוסי הגלילי, שס"ל שגם מי שירא מהעבירות שבידו, חוזר מעורכי המלחמה, דלדעתו צ"ע טובא, מדוע מי שטוען שבנה בית חדש וכו', הרי הוא צריך להביא ראייה לדבריו, והרי לכאוי גם בלא שיביא ראייה לדבריו, ממ"נ הוא צריך לחזור מעורכי המלחמה.

כיון דאם אמת בפיו, הרי דינו לשוב לביתו, כדן האיש אשר בנה בית חדש וכו', **ואם שקר בפיו,** ובאמת הוא לא בנה בית חדש וכו', אי"כ הרי הוא עבר בדבריו כעת על איסור שקר, ואי"כ הוא צריך לשוב לביתו כדן איסור מעבירות שבידו, ונמצא שממ"נ דינו לשוב לביתו, ואי"כ צ"ע טובא, מדוע הוא צריך להביא ראייה לדבריו, והרי ממ"נ דינו לשוב לביתו וכנ"ל, **(וכמדומני ששמעתי קושיא זו לפני שנים רבות מת"ח א', והוא נשאר בזה בצ"ע, ואינו זוכר כעת מי הוא).**

וכן יש להקשות במה דאיתא עוד בירושלמי (שם), שלדעת רבי יוסי הגלילי, גם מי שטוען שהוא ירא מהעבירות שבידו, גם הוא צריך להביא ראייה שחטא באינו עבירה עייניש, וצ"ע טובא בזה כנ"ל, דלכאוי ממ"נ הוא צריך לחזור לביתו, דאם אמת בפיו, הרי הוא צריך לחזור מחמת החטא שחטא בעבר, **ואם שקר בפיו,** הרי הוא צריך לחזור מחמת החטא שחטא כעת, שחטא באיסור שקר וכנ"ל, וצ"ע.

גם לדעתם צ"ע טובא כנ"ל, מדוע הוא צריך להביא ראייה שבנה בית חדש וכו', והרי ממ"נ הוא צריך לחזור מהמלחמה וכנ"ל.

ואף אי נימא דיש מאן דס"ל, דהמשקך במילי דעלמא ואינו גורם בדבריו שום רעה לחבירו, אזי הוא אינו עובר בזה באיסור כלל, אלא זו רק מידה רעה ומאוסה, מי"מ גם לצד זה יש מקום לדון (שם), - ואי"כ יל"ע בזה, משום דאעפ"כ דלכאוי לא **המשקך בדין** (בבב"ד) עובר על 'מדבר שקר תרחק', גם בכח"ג שלא גורם נזק לחבירו, עייניש שצ"ירה גהמי כמה ואפנים בזה.

ואי"כ יל"ע בנידו"ד, שאיתא בירושלמי הנ"ל, שכולם צריכים להביא ראייה לדבריהם, כלומר שיביאו עדים על הבית ועל הכרם והאשה, לפני שר הצבא, ואז יתן להם רשות לחזור (רמב"ן עה"ת שם), - ואי"כ יל"ע בזה, משום דאעפ"כ דלכאוי לא נראה שהי' שם ב"ד שדנו על כל אחד ואחד, אלא לכאוי שר הצבא יכל לדון בזה לבדו (או ע"י שלווח), ולקבל את העדותו לבדו ביחוד, אך מי"מ יש מקום גדול לומר, דלגבי המעוה של 'מדבר שקר תרחק', אם ישקך לשר הצבא, הרי זה נחשב כמי שמשקך בדין, שבזה לכאוי לכרי"ע עובר על המעוה מדאורי של 'מדבר שקר תרחק'.

ואי נימא הכי, שוב צ"ע לכרי"ע, מדוע הוא צריך להביא ראייה לדבריו, והרי ממ"נ **אם אמת בפיו,** הרי דינו לשוב לביתו, כדן האיש אשר בנה בית חדש וכו', **ואם שקר בפיו,** ובאמת הוא לא בנה בית חדש וכו', אי"כ הרי לכרי"ע הוא עבר כעת בדבריו, על המעוה מדאורי של 'מדבר שקר תרחק', וכי"כ למי שמשקך בדין, ואי"כ הוא צריך לשוב לביתו כדן הירא מעבירות שבידו.

ו.ב. ולגבי מה שכתבנו לעיל, דיתכן דיש מאן דס"ל שמי שמשקך במילי דעלמא ואינו גורם בדבריו שום רעה לחבירו, אזי אינו עובר בזה באיסור כלל, אלא זו רק מידה רעה ומאוסה וכנ"ל, - אין כאן המקום להאריך בזה, אך לכאוי **בפשטות נקטינן, שבדאי יש בזה איסור ועכ"פ מדרבנן,** - ועי"ע במשי"כ מרן הגר"ח"ק שליט"א בפירושו על מסכת כותים (פ"א אות ט), ועי"ע במה שהאר"ק בזה בספר 'גיב שפתים' (כלל א סעיף א), ועי"ע במשנ"ב (סי' קנ, ד), ואכמ"ל.

1) והנה לא מביעו לדעת הנד דס"ל דהמשקך בדבריו, אפי' במילי דעלמא דאינו גורם בדבריו השקך שלו שום רעה לחבירו, מי"מ הוא עובר על המעוה דאורי של 'מדבר שקר תרחק', דצ"ע טובא בהנייל - אלא אפי' לדעת הנד דס"ל, דהמשקך במילי דעלמא ואינו גורם רעה לחבירו בדבריו השקך שלו, אזי אין בזה איסור מדאורי, אלא רק איסור מדבריו קבלה או איסור מדרבנן, מי"מ גם לדעתם צ"ע טובא בהנייל.

כיון דמבואר בגמ' (סוטה מד:) דלר"י הגלילי גם מי שחטא בעבירה דרבנן, הרי הוא חוזר עליה מעורכי המלחמה, (וכן קו"י בשיע' (אוי"ח סי' נד, ג) שהמספר ב' ישתבח ליוצר, עבירה היא בידו, וחוזר עליה מעורכי המלחמה עייניש), ואי"כ

לביתם, וא"כ אין לאותם הרשעים את הפטור מלצאת למלחמה,
ודו"ק.

- ד -

ומעתה יש לתרץ את הקושיא הנפלאה שהבאנו לעיל, דיש להקשות מדוע מי שטוען שבנה בית חדש וכו', צריך להביא ראיה לדבריו, והרי לכאוף מ"מ"נ הוא צריך לחזור מעורכי המלחמה, כיון דאם אמת בפיו, הרי דינו לשוב לביתו, כדן האיש אשר בנה בית חדש וכו', ואם שקר בפיו, א"כ הרי הוא עבר בדבריו כעת על איסור שקר, וא"כ הוא צריך לשוב לביתו כדן הירא מעבירות שבידו.

דמעתה י"ל דאין בזה כלל 'ממה נפשך', - כיון דאם אנו חוששים ששקר בפיו, והוא לא בנה בית חדש וכו', והוא רוצה להשתמש מהמלחמה בדברי שקר, אזי אין לו את הפטור של הירא מהעבירות שבידו, - כיון שאנו לא פוטרים מהמלחמה את כל מי שאנו רואים שיש בידו עבירות, אלא רק את מי שטוען בעצמו שהוא 'ירא' מהעבירות שבידו (ובתנאי שיביא עדים שיש עבירות בידו, וכמבואר להדיא בירושלמי הני"ל).

וכיון שבנידו"ד הנידון טוען בעצמו, שהוא אינו מבקש להיפטר מהמלחמה מחמת שהוא ירא מהעבירות שבידו, אלא כל מה שהוא מבקש להיפטר מהמלחמה, הוא מחמת שלטנתו הוא בנה בית חדש וכו', א"כ נמצא שהנידון הודה בעצמו, שאף אם כלפי שמיא גליא שיש בידו עבירות, הרי הוא מודה בעצמו שהוא אינו ירא מהעבירות שבידו, וא"כ מבואר שפיר מדוע הוא צריך להביא ראיה, שבנה בית חדש וכו', כיון שעל הצד שהוא משקר, הרי אין לו פטור מהמלחמה, כיון שהוא אינו 'ירא', ואין בזה כלל 'ממה נפשך', ודו"ק ונפלא.

- ה -

[גם לגבי מה שהקשינו לעיל, בהא דאיתא בירושלמי, דלדעת רבי יוסי הגלילי, גם מי שטוען שהוא ירא מהעבירות שבידו, גם הוא צריך להביא ראיה שחטא באינו עבירה, והקשינו מדוע צריך להביא ראיה, והרי מ"מ"נ הוא צריך לחזור לביתו וכני"ל, - גם את זה יש ליישב כני"ל, שאין כאן 'ממה נפשך', כיון שהנידון מודה בעצמו, שהסיבה שהוא מבקש להיפטר מהמלחמה הינה מחמת שהוא ירא מהעבירה שחטא בענה.

אך להצד שאנו חוששים שמה הוא משקר, והאמת היא שאין כעת עבירות בידו (דהיינו, דהוא עשה תשובה על כל חטאיו), הרי אין לו פטור מהמלחמה, וא"כ הוא צריך להביא ראיה, והקשינו מדוע צריך להביא ראיה, והרי מ"מ"נ הוא צריך להיפטר מהעבירות שבידו, ועתה יש עבירה בידו, דמ"מ"נ אינו פטור מהמלחמה, כיון שהנידון טוען, שהוא לא ירא מחמת דבריו שאמר כעת, כיון שלטנתו אמת בפיו, ודו"ק.

וב.ו. ומ"מ"נ איש יש לו עדים שהוא חטא באינו עבירה, והוא טוען שהוא 'ירא' מהעבירה שבידו, לכאוף שוב א"י"צ להביא ראיה, גם על זה שהוא 'ירא' מהעבירה שבידו, משום דזהו דבר המסור ללב, וכמו שלכאוף א"י"צ להביא עדים, שהוא אכתו לא חזר בתשובה על העבירות שבידו, ואע"פ שאם חזר בתשובה, הרי הוא אינו חוזר מעורכי המלחמה].

- ו -

אמנם לכאוף יש לדון מכמה מקומות, דנראה דגם הרשעים שאינם יראים מהעבירות שבידם, גם הם חוזרים מעורכי המלחמה, (וא"כ הקושיא הנפלאה שהובאה לעיל חוזרת למקומה), וכדלהלן.

א. הנה ידוע ומפורסם, המעשה שסיפר מרן הגר"ד ליבוניץ זצ"ל: מעשה וערכו פורקי עול בבריסק, הצגה היתולית על הנושא 'צבא עברי', - לפני יציאת החיילים לקרב, הכריז המפקד 'מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, ילך וישוב לביתו...'/ מייד קמו אלף חיילים, הצדיעו ועזבו את המערכה.

מפקד שני קם והודיע, 'מי האיש אשר נטע כרם ולא חיללו, ילך וישוב לביתו...'/ הלכו להם עוד אלפיים איש, - אחריו התמתח מפקד שלישי וקרא, 'מי האיש אשר אירש אשה ולא לקחה, ילך וישוב לביתו...'/ מייד התנערו ממקומותיהם עוד אלפיים איש וילכו.

לבסוף בא מפקד רביעי והכריז, 'מי האיש הירא ורך הלבב, (המתירא מהעבירות שבידו), ילך וישוב לביתו...'/ קמו שלוש אלפים אנשי צבא הנותרים ופנו לביתם, - על הבמה נשאר רק שניים, הלא המה הגאון מוילנא ובעל שאגת אריה, שהתחילו מייד להתפלפל בשקלא וטריא, מי קודם למי במצוה זו של מלחמה באוייב...

וכשסיפרו למרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, על דבר ההצגה וסיומה, נענה והגיב 'צדקו השחקנים, אבל שכחו להוסיף, כי דווקא שני הזקנים הללו ניצחו במלחמה...'/ (ע"פ רבי"ד ליבוניץ (תשי"ז) עמ' קל, - ויממענות הנצח' (להר"א סורסקי) פרשת שופטים עמ' קיא).

והיינו דלדברי מרן הגר"ח מבריסק, ההצגה הייתה נכונה וצודקת, וכך באמת הי' עשוי להיראות, בעת עריכת מלחמה של צבא ישראל, שלבסוף לאחר הכרות הכהן והשוטרים, באמת רק הצדיקים שלא היו עבירות בידם, היו נשארים להילחם במלחמת ישראל, [וע"ע בדברי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א על דבר ההצגה הני"ל, בספר 'דרך ירחי' (פרשת לך לך, עמ' מט), וע"ע ביאלת השחר' (שופטים כ, ח), ואכמ"ל].

- ז -

ומעתה יש לעי', מדוע הגר"ח מבריסק אמר שהשחקנים צדקו במה שהציגו, שלבסוף נשאר רק השאג"א והגאון מוילנא, והרי לכאוף השחקנים אינם צודקים כלל וכלל, כיון שלכאוף יחד עם גדולי הדור, היו צריכים להישאר עוד הרבה רשעים, שלא היו יראים מהעבירות שבידיהם, ואע"פ שהיו בידיהם הרבה עבירות!!! (וכמו שהבאנו לעיל שאפי' בדור המדבר, שראו בעיניהם ניסים ונפלאות מאת ה', מ"מ"נ היו ביניהם רשעים שלא היו יראים מהעבירות שבידיהם וכני"ל).

ובכדי להרבות בשמחת התורה, יש לומר דמוכח מזה, שלדעת הגר"ח מבריסק, גם הרשעים שלא היו יראים מהעבירות שבידיהם, היו חוזרים מעורכי המלחמה, (ודלא כמו שהעלינו לעיל, ע"פ העיון יעקב' הני"ל), ולכן אמר הגר"ח שצדקו השחקנים!

ומעתה אי נימא דגם הרשעים שאינם יראים מהעבירות שבידם, גם הם חוזרים מעורכי המלחמה, א"כ הקושיא הנפלאה שהובאה לעיל (באות א) חוזרת למקומה.

- ח -

ב. ויש להוכיח עוד, מדברי ספר החינוך (מצוה תקכו) שכתב וז"ל, 'וכן הירא מעבירות שבידו ראו להחזירו, פן יספו אחרים בעונו' עכ"ל, ולדבריו לכאוף י"ל, גם הטעם שהירא מהעבירות שבידו חוזר מעורכי המלחמה, הוא בכדי שלא יספו אחרים בעונו, אזי י"ל דהרשעים שאינם יראי שמים, ואינם יראים מהעבירות שבידיהם, כ"ש וכ"ש שיחזרו מעורכי המלחמה, בכדי שלא יספו אחרים בעוונם, שהרי עוונם גדול ביותר.

ג. ובמקום אחר הוספנו להוכיח עוד מהשו"ט בגמ' (סוטה מד.), שמוכח מהתם שגם רשע שאינו ירא מהעבירות שבידו, מ"מ גם הוא חוזר מעורכי המלחמה, אך אכמ"ל].

ומעתה אי נימא דגם הרשעים שאינם יראים מהעבירות שבידם, גם הם חוזרים מעורכי המלחמה, א"כ הקושיא הנפלאה שהובאה לעיל (באות א) חוזרת למקומה, מדוע הוא צריך להביא ראיה לדבריו, והרי מ"מ"נ הוא צריך לחזור מעורכי המלחמה וכני"ל, - ויש לפלפל עוד בזה אך אכמ"ל.

**ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850**

**כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת**

**המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM**

**חדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון כמייל, ע"י שליחת בקשה לזוא"ל של המערכת.
להנצחת שמות לע"נ ולרפוי"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)**